

מראה מקומות כריתות דף ד

{מחלוקת ר"י ורבנן במזיד ולמה אין חילוק מצד גופים שונים}
מחלוקת ר"י וחכמים. פירש"י לגבי מלקות נחלקו, דלגבי קרבן אמרינן להלן דלכו"ע אינו חייב אלא אחת.
וע' שטמ"ק (השמטות אות ה) דבע"כ בהתראה א' להתראות מחלקות, ע' נזיר (מב, א).
וע' ערל"נ ועוד למה אין כאן חילוק מצד גופים מוחלקים שיש ג' בהמות שונות, וכמו עריות שונות חייב
כאו"א, כדלהלן טו, א. ובאמת תלוי במחלוקת ראשונים גדולה אם ה"ה בהמות כמו אדם,
אכן, דבר זה תלוי במחלוקת גדולה בראשונים בדין גופים מחלקים, שעיקר דין גופים מחלקים מצינו בגמרא
להלן טו, א אצל בני אדם, אבל בבהמות לא מצינו דבר זה מפורש אם הן נחשבות כמו בני אדם לחלק בין גוף לגוף.
ובתוספות ישנים (טו, ב) באמת כתבו שבהמות אינן חשובות לחלק כמו גופים של בני אדם, ולשיטתם מובן שכאן
אי אפשר לחייבו שלש מלקיות עבור כל בהמה. אמנם, בתוספות רי"ד קידושין עז, ב כתב שגם בבהמות יש דין
של גופים מוחלקים, ואם כן לשיטתו למה כאן אי אפשר לחייבו עבור כל בהמה ובהמה.
אולם, כתב הערוך לנר גם לשיטת התוספות רי"ד לא קשה, שהתוספות רי"ד כתב שזה שיש דין גופים מוחלקים
גבי בהמות היינו רק בבהמות בחיותן, אבל בשחוטות אינן חשובות לחלק, ואם כן אי אפשר לחייבו כאן על אכילת
חלב של כל בהמה. אבל במשנה למלך (איסורי ביאה א, א) דייק מדברי התוספות בזבחים (עז, א) שסוברים
שגם בבהמות שחוטות יש דין של גופים מחלקים, ואם אכל ה' חתיכות נבלה מה' בהמות לוקה חמש, ולשיטה זו
קשה למה אינו לוקה כאן חמש לכל הדעות משום גופים מחלקים, שהחלב בא מבהמות שונות.
וכתב הכתר ישועה שאפשר ליישב שיטת זו על פי מה שהסתפק הפרי מגדים (גנת ורדים כלל סג) בדין גופים
מחלקים גבי אכילה, אם החילוק מועיל רק באופן שהיו אכילות נפרדות או גם אם אכל הכל בבת אחת כיון שאכל
מכמה בהמות חייב על כל כזית וכזית. ובשער המלך (איסורי ביאה יז, יא) נקט שאין גופים מחלקים באופן שאכל הכל
בבת אחת. ואם נאמר כן שכל החילוק של גופים שונים הוא רק באופן שאכל בכמה אכילות, אם כן יש לומר
שהמחלוקת כאן בין רבי ישמעאל וחכמים הוא באופן שאכל הכל ביחד בלי הפסק, ולכן אי אפשר לחייבו על כל
כזית מדין גופים מוחלקים, אלא משום ג' שמות לרבי ישמעאל, ולחכמים אינו חייב אלא אחת.

{קושיא על שיטת הראשונים ממחלוקת ורבי ישמעאל וחכמים באיסור חלב}
לימא נחלקו בלאו שבכללות וכו'. יש להקדים שיש בש"ס לכה"פ ב' מיני לאו שבכללות, יש לאו כללי הכולל כמה
מיני איסור כמו לא תאכלו על הדם בסנהדרין (סג, א) וכן כי אם צלי אש דכולל כל דבר שאינו צלי, אבל יש עוד
היכ"ת של לאו שבכללות שיש רק לשון לאו א' על כמה דברים, אבל כולם מפורשים בפסוק, וכגון אל תאכלו ממנו
נא ובשל מבושל במים, ובוזה נחלקו הראשונים מה הדין לאו כזה, האם ג"ז נקרא לאו שבכללות דאין לוקים
עליו, ונחלקו בזה הראשונים, דרש"י ותוספות בכמה מקומות (פסחים מא, ב ומנחות נח, ב ועוד) כתבו שכיון
שהתורה פירטה כל שם ושם, הרי זה כאילו יש לאו מיוחד על כל דבר ודבר, ולכן לוקים על נא ומבושל ורק על לאו
כללי של כי אם צלי אש אינו לוקה.

אבל הרמב"ם (שורש ט באורך) סובר שגם באופן זה הוא לאו שבכללות.
ותוספות במנחות שם הקשו על שיטתם מדברי הגמרא כאן באיסור חלב, ותיצרו בתוספות במנחות שם וכן בב"מ
קטו, ב, שכל זה שמצינו בגמרא שפרטים הנכללים בלאו אחד אינם בכלל לאו שבכללות כיון שכתובים בפירוש
היינו כגון זג וחרצן שהם שני עניינים ושני שמות, וכן נא ומבושל יש שני שמות של איסור, אבל כאן הכל שם
איסור אחד של חלב, וכן תירץ בשיטה מקובצת בשם הרא"ש. וכן צ"ל להלן בלאו שבכללות של אכילת חוץ
לחומה ולחם וקלי וקרמל, ע' להלן.
והנה, כאן פירש"י דאפי' לרבנן לוקה אחת, ולר"י לוקה על כל אחד, ולרבנן רק א', ובאמת הוא נידון בגמ' בפסחים
(מא, ב) ב' לשונות בגמ' אם כוונת רבא בנא ומבושל דאינו לוקה שתיים או אינו לוקה כלל, ותמה הבאר שבע כאן
דמפורש בגמ' כאן דעכ"פ לוקה א', וכתב דמה"ט פסק הרמב"ם (ק"פ ח, ד) דלוקה אחת עכ"פ, והרמב"ן בהשגותיו
בספר המצוות (שורש ט) הקשה על הרמ' למה לא פסק כלשנ"ב, ולהנ"ל א"ש שסתם גמ' כאן כלשנ"ק.
ולמעשה הרמב"ן עצמו שם ביאר דכל הנידון שם רק בלאו כללי, אבל לאו הכולל כמה פרטים לכו"ע לוקה אחת,
וא"כ ל"ש לשם.

{חלבים שונים בבהמה וחיה}
סוגיא דחלב. בכל הסוגיא חלוק בהמה מחיה, וחלב בהמה שור כשב ועז אסור וחיה מותר, וש"ס במקור הדברים.
ויש כמה דברים מעניינים בשני הצדדין, לגבי חלב בהמה, כתב הש"ך (יו"ד סד, א) דגם של שאר בהמות אסור, ורק
חיה מותר. ופר"מ שם תמה מכנה"ג דליכא עוד בהמות, וכתב דהכוונה לכאורה לשור הבר דקיי"ל להלכה (יו"ד סי'
פ, ג) שהוא מין בהמה, ע' כלאים (פ"ח מ"ו), וקמ"ל דג"כ אסור, וכמו כן עז הבר כתב המ"מ (מאכ"א א, ח) דג"כ
בכלל בהמה דכשר למזבח וחלבו אסור, ולזה נתכוון הש"ך.
ולגבי חיה דמותר, ע' באר שבע בשם ספר הפרנס (סי' נב) דגם בחיה יש חלקים של חלב האסורים, ורק חלב הקרב
על המזבח נתמעט בחיה, אבל שאר חלבים אסורים גם בחיה, והוא חידוש עצום, וביש"ש (חולין פ"ז סי' א) פליג

בתוקף דאל תשגיה בספר הפרנס וכו' והכל מותר. [ובעיקר דין חלב גם חלב שאינו קרב על המזבח אסור, ע' רמב"ן עה"ת פרשת ויקרא באריכות, וכן מוכח בגמ' בחולין (צג, א) ע"ש].
כע"ז הביא הפרי תואר (יו"ד פ, א) דא' טען דחלב האסור מדרבנן נאסר גם בחיה, ותמה עליו דלא יתכן כלל דין ניקור חלב בחיה והכל מותר.

{אם גדי כשר לתמיד}

מה לכשב ועז שכן נתרבו אצל הפסח. בשיטה מקובצת אות טו הביא בשם הרא"ש שכמו כן יש לומר שכשב ועז עדיפים משור שכן נתרבו אצל קרבן התמיד. **ובהגהות חשק שלמה** תמה על הרא"ש, שבפסוק גבי תמיד כתיב 'זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עלה תמיד', ואם כן התמיד בא רק מן הכבשים, ומה המקור לומר חידוש כזה שגם עיזים כשרים לתמיד¹. **וברמב"ם מעשה"ק א, טו** מפורש שקרבן תמיד אינו בא אלא מן הכבשים, וז"ל, 'כל עולות הציבור מן הכבשים ומן הבקר ואין להן עולה מן העז'. וכן משמע **בירושלמי בברכות פ"ד ה"א [וע' כע"ז בבבלי ב"ק פב, ב]**, 'בימי מלכות יון היו משלשים להן שתי קופות של זהב והיו מעלים להם שני טלאים. פעם אחת שילשלו להם שתי קופות של זהב והיו מעלים להם שני גדיים, באותה שעה האיר הקב"ה עיניהם ומצאו שני טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים'. ומשמע שגדי פסול לתמיד. אבל **בפני משה** כתב שהטעם שלא הקריבו הגדיים הוא שלא רצו לשנות ממה שנהגו להקריב כבש לתמיד, ומבואר מדבריו שנקט שגדיים באמת כשרים לתמיד. **ובספרי זוטא בפרשת התמיד** אמרו 'כבש ממעט אני את העז ולא אמעט את הגדי תלמוד לומר כבש'. **וכתב באמבוהא דספרי** שמפורש בספרי שגדי פסול לתמיד.
וע"ע בכתר ישועה ראייה מגמ' להלן בסוף המסכת, ויש לדחות דהנידון גופא בטעם התורה.

ע"ב

{אם שני תמחויין בשני תבשילין שונים או טעמים חלוקים}
שני תמחויין. פירש"י ע"א שני תבשילים כמו תבשיל וצלי וכו', משמע דעצם זה דהם טעמים שונים לא מספיק ובעינן שינוי גם באופן התבשיל, וכן דקדק בכתר ישועה.
ולמעשה לגבי שינוי טעם בטעם כעיקר לגבי הלכות תערובת כתב הפרי מגדים (שער התערובת ח"ג פ"ד) דטעם שור וכשב אינו שינוי והכל טעם א', ולפי"ז פשוט דבעינן שינוי בתבשיל וצלי. אבל בחת"ס בשו"ס (סי' פז) פליג דודאי טעמים חלוקים, ומ"מ כתב הכתר ישועה דיתכן דכאן שאני, דהתם תלוי בכל שינוי טעם, אבל כאן אפשר צריך שינוי טעם גדול.

{כמה פירושים בראשונים על איזה לאו לוקה באכילת חלב מוקדשים}

בשלמא לר' יהודה היינו דכתיבי קראי וכו' וכל זר לא יאכל קדש. פסוק זה של 'וכל זר לא יאכל קודש' כתיב בפרשת אמור לגבי דיני תרומה, ופסוק זה הוא איסור לזר לאכול תרומה. **והראשונים (תוס' זבחים לג, ב ומנחות עד, א ושטמ"ק בהשמטות כאן אות ו)** הקשו על דברי הגמרא כאן מדוע עובר מי שאוכל חלב קדשים על לאו ואזהרה זו של 'וכל זר לא יאכל קדש' שהוא אזהרה לאכילת תרומה. **ותוספות בזבחים** בתירוץ ראשון כתבו **בשם הר"ר חיים** שיש לומר שכוונת הגמרא באמת לאזהרה של מעילה שזר האוכל חלב מוקדשים עובר משום איסור חלב וגם משום איסור מעילה. וזה שהביאה הגמרא פסוק זו היינו משום שעיקר האזהרה של מעילה הוא מגזירה שוה של 'חטא חטא מתרומה', ולכן הביאה הגמרא לאו של תרומה שממנה לומדים בגזירה שוה גם אזהרת מעילה. ובגמרא להלן בהמשך קורא ללאו זה 'לאו דזרות', **וכתבו התוספות במנחות עד, א** שזה שלא נקט הגמרא 'לאו דמעילה' משום שהגמרא נקטה לשון הפסוק שממנו לומדים אזהרה של מעילה מקרא של 'וכל זר', ולכן לאו של מעילה נקרא 'לאו דזרות'.

אולם **הראשונים (תוס' מנחות שם ושטמ"ק כאן)** העירו, שאם כוונת הגמרא ללאו ואזהרה של מעילה אם כן דברי רבי יהודה שאמר שאם 'אכל' חלב מוקדשים לוקה שלש אינו מדויק, שהלא מעילה בכלל אינו איסור אכילה אלא איסור הנאה, וגם אין שיעורו שוה לאיסור אכילה, ששיעור איסור מעילה הוא בשוה פרוטה ולא בכזית, ויתכן שיאכל כזית חלב בלי שימעול.

ותוספות בזבחים הביאו בשם **הר"י דאורליני'ש** שכתב להגיה בדברי הגמרא כאן, שאם אכל חלב מוקדשים עובר על לאו של 'לא יאכל כי קודש הם' שהוא פסוק בפרשת המילואים בפרשת תצוה, והוא אזהרה לזר לאכול מקדשי קדשים, וכוונת הגמרא כאן שאם זר אכל חלב מוקדשים עובר גם משום איסור זרות. אמנם **תוספות במנחות עד** הקשו על זה **שבגמרא במכות יח, א** מבואר שלא זו של זרות עובר רק על דבר שהוא ראוי לאכילת כהנים, אבל

¹ ויש שכתבו לדחות שלעולם אין כוונת הרא"ש לומר שעזים כשרים לתמיד, אלא כוונתו שיש לומר שעזים נתרבו אצל פסח וכבשים נתרבו אצל התמיד, והיינו שלגבי כבש יש מעלה אחרת חוץ ממה שנתרבה גם אצל התמיד, ולכן אי אפשר ללמוד שור מכבש ועז שיש לכל אחד מעלה משלו, ואין צורך שיהיו להם אותו מעלה ששוים אצל פסח, וכמו שהגמרא אומרת בסמוך 'מה לשור וכשב שכן יש בו צד ריבוי אצל מזבח', וע' מנחת כהן, אך דחוק להעמיס כן בכוונת הרא"ש. וראה עוד בקובץ המעיין (כרך לח קובץ ג עמוד 64) שהעלו שם שאולי טעות סופר הוא ברא"ש, וצ"ל 'שכן נתרבו אצל היחיד', והכוונה שנתרבו שניהם בחטאת יחיד, ואינו מדובר בקרבן התמיד בכלל. [וע' שו"ת הריב"ש סי' שכח].

אם אינו ראוי לכהנים כגון שאכל מבשר קדשים קודם זריקה אינו עובר על לאו זה. ואם כן כאן שאכל חלב שאינו ראוי לכהנים למה עובר על לאו של 'לא יאכל כי קודש הם'. **ותוספות בשבועות כד, ב תירצו**, שיש לחלק שדווקא בשר לפני זריקת דמים שכל הקרבן אינו ראוי לאכילה לכן אינו בכלל הפסוק של 'ואכלו אותם אשר כופר בהם' שעל זה נאמר 'וזר לא יאכל כי קודש הם'. אבל בקרבן אחר זריקה הרי עיקר הקרבן שהוא הבשר נכלל בפסוק של 'ואכלו אותם' ולכן גם על החלב חייב משום זרות. **וביאר הגרי"ז זבחים לג, ב**, שתוספות לומדים שזה שמבואר במכות שאם אינו ראוי לכהנים אין בו איסור זרות, אינו תנאי לאיסור זרות שצריך שיהיה ראוי לכהנים אלא מיעוט על אכילת בשר לפני זריקה בלבד מכח לשון הפסוק.

ואמר הגרי"ז, שמדברי הרמב"ם (מעשה הקרבנות יא, ח) מבואר שלא כדברי התוספות בשבועות, ובאמת הוא תנאי לחיוב, ולא רק על זמן של אחר זריקה וכפרה. נמצא דכוותה הגמ' ללאו דמעילה, ורק מקורו מתרומה, או ללאו דזרות ואחר זריקה לוקה אפי' על חלק שאינו ראוי כמו החלב.

{האם באכילת חלב מוקדשים עובר גם משום לאו של 'כליל תהיה לא תאכל'}

והקשה הגרי"ז על שיטת הרמב"ם, שאי אפשר לו לפרש כשני הפירושים, דלאו דזרות הנ"ל לא יתכן וכן"ל דיש תנאי של ראוי לאכילה, וגם לומר דהכוונה כאן ללאו דמעילה צ"ע, **שהרמב"ם פסק בהלכות מעילה (א, ג)** שהאזהרה למעילה הוא מ'לא תוכל לאכול בשעריך' ולא מתרומה, ואם כן לשיטתו לא שייך כאן האזהרה של אכילת תרומה, ובעל כורחך אין האיסור משום מעילה.

ואמר הגרי"ז, שיש לומר שהרמב"ם לא גרס בכלל בגמרא על איזה לאו לוקה אלא סתמא שנינו שאם אכל חלב מוקדשים לחכמים לוקה שנים ולרבי יהודה לוקה שלש, **ומפרש הרמב"ם**, שבאכילת חלב קדשים לוקה משום לאו אחר, **שהרמב"ם פסק (מעשה הקרבנות יא, ג)**, וז"ל 'וכן האוכל כזית מכל האימורין בין לפני זריקה בין לאחר זריקה בין כהן בין ישראל לוקה שהאימורין כליל למזבח ככל העולה והרי נאמר במנחת כהנים כליל תהיה לא תאכל כל שהוא כליל למזבח אכילתו בלא תעשה ולוקין עליו בכזית'. והיינו, **שבגמרא מכות ומנחות** אמר ר' אלעזר, שכל דבר ששייך למזבח בין בשר העולה ובין האימורין של שאר הקרבנות אם אכלם עובר על לאו שנאמר גבי מנחת הכהן 'כליל תהיה לא תאכל'. ואם כן יש לומר שכאן אם אכל חלב מוקדשים לוקה ב' או ג' משום שעבר על לאו זו של כליל תהיה לא תאכל, שכיון שחלב הוא דבר הקרב לגבוה אם אכל החלב לוקה משום לא תאכל.

אמנם, באמת כבר **הקשה הרא"ש (הו"ד בשיטה כאן השמטות סוף אות ו)** על דברי הגמרא כאן, איך שנינו שאם אכל חלב מוקדשים לוקה ב' או ג', הלא יש לאו אחר של 'כליל תהיה' וכמבואר במכות שכל שהוא כליל לאישים יש בו לא תעשה על אכילתו.

ונאמרו כמה תי' בראשונים, הרא"ש תי' דאירי בחלב שנפסל ואז אין בו דין הקטרה וממילא אין בו לאו של כליל תהיה, אבל כבר תמהו דזה נגד הגמ' במכות (יח, ב) דמבואר דאפי' בשר עולה שיצא לחוץ ונפסל חייב משום כליל תהיה, ע' ערל"נ וזרע אברהם (סי' יא ס"ק כב) דתלוי אם עלו ירדו, וע' ערל"נ להלן כג, ב ג"כ ע"ז.

ובתוס' מנחות (עד, א) כתבו דל"ק דנחלקו שם בגמ' אם קאי על כל כליל או רק על מנחת כהן, והגמ' כאן למ"ד דרק מנחת כהן לוקה.

עוד כתבו שם שיש לומר שלכל הדעות אינו 'לוקה' על לאו של כליל תהיה, כיון שהוא לאו שבכללות, ואין לוקים על לאו שבכללות, ולכן לא שנינו לאו זה כאן שאף שעובר על ד' לאוים מכל מקום אינו לוקה אלא על שלש. והיינו, שלא זו כולל כל דבר שהוא כליל, מנחת כהנים, בשר עולה, ואימורין של כל הקרבנות. וכן כתב **הרמב"ן במכות יח, ב** שאין לוקים על לאו של כליל תהיה כיון שהוא לאו שבכללות. אבל **הרמב"ם פסק להדיא** (מעשה הקרבנות יא, ג) שאם אכל אימורין או מבשר עולה עובר על כליל תהיה, ולוקה.

נמצא דהכוונה כאן או למעילה או לזרות או ללאו של כליל תהיה.